

Századokat átívelő évtizedek

„Az a hat évtized, amelyre most emlékezünk, Szeged-Alsóvárostól átívelte egész Európát, sőt olykor átcsapott a tengeren túlra is, hogy azután ismét Szegeden állapodjon meg. Ugyanígy munkássága századokat ivelt át, kötött össze...” – írja a Zombori István muzeológus-történész hatvanadik születésnapja alkalmából megjelent kötet szerkesztője, az ünnepelt kollégája, Tóth István. A Szegeden folyó igen élénk történettudományi kutatómunka, illetve a helyi és Csongrád megyei muzeológia egyik meghatározó alakját köszöntő kötet akár rendhagyónak is nevezhető. Ugyanis nem hagyományos „Festschrift” készült a Móra Ferenc Múzeum műhelyében, hanem olyan – és igazán méltó – összeállítás, amely kizárólag az ünnepeltől szól, az ő munkásságát reprezentálja. Amíg a hagyományosnak mondott születésnapra köszöntő kiadványok, tanulmánykötetek rendszerint az ünnepelt tanítványainak, barátainak, kollégáinak és tisztelőinek dolgozatait tartalmazzák, addig ez a korántsem „alkalmi” kiadvány az ünnepeltet mutatja be, és munkásságának legjaváról ad terjedelmével is imponáló áttekintő válogatást.

Az ünnepi *Köszöntőt* követően rövid, mindössze egyoldalas *Biográfia* olvasható a kötetben, ez voltaképp célratörően összeállított adatsor Zombori Istvánnak a '70-es évek első felében kezdődő és azóta töretlen munkásságáról. Az életrajz szűkszavú szerzője számba veszi az ünnepelt iskolai tanulmányait, ösztöndíjait, tanulmányútjait, kitüntetéseit, közéleti munkásságának fontosabb adatait. A harmadik fejezet, a Bodrits István szerkesztette *Bibliográfia 1975–2008* áttekintést ad Zombori István munkásságának könyvészetileg leírható eredményeiről. A szerkesztő időrendben közli a nyomtatásban megjelent művek, tanulmányok cikkek sokaságát (190 tétel), előszámlálja a Zombori szerkesztette sorozati kiadványokat (közöttük van például a *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok*, az *Ecclesia Sancta* vagy a *Móra Ferenc Múzeum Évkönyve – Történeti Tanulmányok*), illetve válogat a róla szóló cikkekből, méltatásokból, a műveit ismertető recenziókból, kritikákból stb. (25 tétel). Ugyancsak e fejezetben található az általa (is) rendezett kiállítások listája, ahol a helyi Móra Ferenc Múzeum és kiállítóhelyei mellett olyan intézményeket is találunk, mint a pozsonyi Szlovák Nemzeti Múzeum, a kassai Kerületi Önkormányzat Múzeuma, a szegedi püspöki palota vagy a párizsi Magyar Intézet, a hollandiai Gronningen városa, netán a Vatikán (összesen 55 tétel). A *Fotótár* az 1967-es érettségi tablóképtől egy 2009. évi keltezésű családi fényképig követi nyomon az életút fontosabb vagy érdekesebb állomásait és helyszíneit. De nem csak ezeket! Föltűnnek a fényképeken az ünnepelt szellemi környezetébe tartozó személyiségek Gyulay Endre Szeged-csanádi megyéspüspöktől Püski Sándoron át Kádár Gyuláig, vagy éppenséggel a II. János Pál pápával való római találkozás pillanatát megörökítő felvételig.

A kötet főtestét Zombori István tizenhét tanulmányának újraközlése alkotja. Voltaképp ez adja meg a kiadvány egészének karakterét, ez teszi a jubileumi könyvet a válogatott tanulmányok gyűjteményévé. Hiszen ez a csaknem kétszáz oldalnyi szö-

veg rajzolja körül az ünnepektörténeti kutatómunkásságának jellegét, érdeklődési irányait, emeli ki fő témáit, reprezentálja metodikáját. Minderről röviden az mondható el, hogy egyszerre jellemzi a témakezelés nagyvonalúsága, az érdeklődési körök tág spektruma, a feldolgozás, az elemzés alaposága, a hivatkozások precízisége, az adatoltság igényessége. Zombori István történeti tanulmányírói munkásságának mintegy négy évtizede – a kiadvány találó címének megfelelően – csakugyan évszázadokat ível át. Hiszen a témák időrendjébe sorolt értekezések elsője a johannita lovagrend XIV. századi gazdálkodásától az ezredforduló szegedi muzeológiájának szakkérdéseig terjed. A dolgozatok sora természetesen érzékelteti szerzőjük témaköreinek változatosságát, miközben egyértelművé válik, hogy érdeklődése elsősorban az egyháztörténetre, illetve a szegedi, csongrádi, csanádi helytörténetre irányul. Szempontunkból az utóbbiak érdemelnek különös figyelmet.

Zombori István eseménytörténetet is fölidéző szemletanulmányban ad áttekintést arról az öt, Spanyolországban kiadott műről, amely 1683 és 1688 között jelent meg, s amelyek Szeged városának a török uralom alóli felszabadulását ünnepelelték. A szerző megállapítja, hogy noha Magyarország és Spanyolország között a XII. század óta voltak jelentős – kivált dinasztialis jellegű – kapcsolatok, a spanyolok ekkor, a XVII. század végén kaptak mélyebb ismereteket a Kárpát-medencéről, Magyarországról, a magyar nép akkori viszontagságairól (*Szeged visszafoglalásának visszhangja Spanyolországban (1683–1688)*). Következő dolgozata egy korainak tekinthető, középkori hon- és államismereti művet ismertet, az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban őrzött XVIII. század eleji kéziratot országleírást, Parschitius Kristóf 74 vármegyét leíró munkáját, a *Comitatus Regni Hungariae, Slavoniae et Transylvaniae...*-t, és ennek Csongrád, Bodrog és Csanád vármegyéket leíró részeit elemzi tüzeten. Rövidebb dolgozatban számol be arról, mi tudható ma a XVIII. századi Szeged szobraitól, közülük is egy barokk remekelés, az ún. Oszlopos Mária-szobor történetét, áthelyezéseinek stációját mutatja be (*Egy Mária-szobor „vándorlása”*). Szegedi helyismereti tárgyú dolgozatai sorából itt olvasható *A szegedi Dóm és Trianon*; azután a városhoz ezer szállal kötődő Szent-Györgyi Albert politikai tevékenységét ismertető írás. Igazi kuriózumot mutat be *A szegedi Szent István faliszőnyeg története (1938–2000)* című illusztrált dolgozat, amelyben a szerző a Szent István-émlékév alkalmából Pekáry Istvántól megrendelt nagyméretű kárpit sorsát követi nyomon elkészítésétől az ezredfordulóig. Egy terjedelmes értekezése a nem sokkal a Szegedet elpusztító nagy árvíz után, 1883-ban, Reizner János irányításával megalakult szegedi múzeum történetét dolgozza föl (*Kétfejű sas és cserkészliliom. A Szegedi Történeti gyűjtemény 115 éve*). Zombori István a múzeumalapító mellett természetesen megemlékezik az intézmény két legendás igazgatójáról, Tömörkény Istvánról és Móra Ferencről is, tüzeten bemutatja a gazdagodó-gyarapodó gyűjteményt, a múzeumban folyó tudományos munkát. Külön alfejezetet szentel a Történeti Osztálynak, amely elsősorban a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Történettudományi Tanszékén tanult egykori hallgatók, az ún. Nagy István-tanítványokból, illetve kutató- és gyűjtőmunkájának köszönhetően alakult meg az 1970-es évek végén. A szerző kiemeli, hogy egy múzeumi osztály vagy gyűjtemény sorsának alakulásában, illetve az ott folyó szakmai munkák értékében milyen nagy jelentősége van a csapatmunkának, az egymást fél szavakból is értők együttműködésének, a kollegiális kapcsolatoknál mélyebb emberi viszonyok előrehajtó erejének.

Zombori István válogatott tanulmányainak gyűjteménye alig-alig emlékeztet a szokásos évfordulós köszöntő kötetekre. Valójában egy le nem zárult, de már életmű terjedelmű munkásság igényes áttekintése, amely pontosan jelzi szerzője kutatási eredményeit, és azon is túl, bepillantást enged a szegedi történettudományi, muzeológiai műhelyek munkájába és a kiállítások rendezésének kulisszatitkaiba. Szegeden, Csongrád és a hajdani Csanád megyék területén tehát eminens helyismereti, helytörténeti kiadványnak számít; országos léptékben pedig fontos középkor-történeti tanulmányok gyűjteményeként érdemes számolni vele.

(Századokat átívelő évtizedek. Bibliográfia és tanulmányok Zombori István 60. születésnapjára. Szerk. Tóth István. Szeged, Múzeumi Tudományért Alapítvány, 275 p.)

Mezey László Miklós

Egy kisváros nagy ünnepe

Már az első mondatban meg kell cáfolnom a saját magam által adott címet. A *Tengöri Hereberi atyámuram* című, csongrádi népmeséket tartalmazó kötet megjelenése nem csupán egy kisváros, Csongrád nagy ünnepe, hanem az egész magyar néprajztudomány, sőt bátran mondhatjuk: a magyar művelődéstörténet kivételes eseménye. Nagy nyeresége a magyar kultúrának, ha egy kiemelkedő tudós, esetünkben a jeles néprajzkutató, Katona Imre életműve halála után válik teljesebbé. A csongrádi népmeséket gyűjtő Katona Imre éppen tíz éve, 2001-ben hagyott itt bennünket. Szellemi nagyságának bizonyítéka azonban, hogy munkássága nem zárult le halálával, hanem jó néhány kötettel gazdagodott az azóta eltelt időben. Ezek a következők:

Néprajz és gyermekvilág. Pont Kiadó. Budapest, 2001.

Szépen szóló madárka. Népdalaink szöveges üzenete. Masszi Kiadó. Budapest, 2002.

Ötvenöt magyar népmese. Katona Imrével Pintér Lajos beszélget. Szegedi Tudományegyetem BTK Néprajzi Tanszék–Városi Önkormányzat, Csongrád. Szeged–Csongrád, 2002.

Tisza szélén, Duna hosszán. Úti feljegyzések, utolsó beszélgetések. Masszi Kiadó. Budapest, 2004.

Még nincs vége a dalnak. Írások a drávaszögi, szlavóniai, bácskai és temesközi magyar folklórról. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó. Budapest, 2006.

Tengöri Hereberi atyámuram. Palásti Annuska meséi. Katona Imre csongrádi népmese-gyűjtése 1941–42-ből. Csongrád Megyei Levéltár. Csongrád, 2011.

Katona Imre Csongrádon született. Fiatalon, 20-21 éves korában jegyezte föl szülővárosa legbelsőbb zugában, a történelmi városrészben, a Belsővárosban (vagy régi nevén a Tabánban) gyorsírással a meséket. Ő ekkor részben tudatosan, részben